

14. jún 2011

Daňové zaťaženie práce na Slovensku je stále vysoké*Odmietneme odporúčanie OECD presunúť daňové zaťaženie na nepriame dane?*

Pripravil: Ján Remeta

Napriek tomu, že Slovensko patrí v rámci OECD medzi krajiny, ktoré v poslednej dekáde znížili daňovo-odvodové zaťaženie práce najvýraznejšie, súčasná úroveň zaťaženia je nad priemerom OECD. V časoch silnej potreby konsolidácie verejných rozpočtov znižujú zaťaženie práce hlavne krajiny, kde došlo k zvýšeniu DPH, čo je v súlade s odporúčaniami OECD presunúť daňový mix od priamych k nepriamym daniam (vrátane majetkových daní). A teda odklon od tohto odporúčania vo forme zmrazenia možnosti zvýšiť nepriame dane, vrátane dane z nehnuteľností, sa pravdepodobne premietne do nedostatočného zníženia zaťaženia práce, ktoré by však mohlo viac zvýšiť ekonomický rast a zamestnanosť na Slovensku. Daňová úľava pre rodiny je v súčasnosti už nadpriemerná v rámci OECD, avšak z pohľadu trhu práce pôsobí demotivačne na návrat do zamestnania rodiča starajúceho sa o dieťa.

OECD zverejnila pravidelnú publikáciu „Taxing Wages“ s podtitulom „Wage Income Tax Reforms and Changes in Tax Burdens: 2000-2009“, ktorá prezentuje detailný pohľad na medzinárodné porovnateľné informácie o výške daňovo-odvodového zaťaženia práce v rámci OECD, jeho štruktúru, ako aj trendy v jeho vývoji v rokoch 2000-2010. Publikácia zahŕňa údaje o daňovo-odvodovom zaťažení za všetkých 34 členských krajín OECD v období rokov 2000-2010, pričom za hlavný ukazovateľ na jeho meranie používa daňový klin.

Daňový klin (tax wedge) vyjadruje rozdiel medzi celkovými nákladmi práce zamestnávateľa a čistou mzdou¹ vyplatenou zamestnancovi „na ruku“. Počíta sa ako suma odvodov na sociálne zabezpečenie platených zamestnancami ako aj zamestnávateľmi a dane z príjmu, ktorá sa zníži o rodinné príspevky (napr. o daňový bonus na dieťa), pričom je vyjadrený v percentách celkových nákladov práce zamestnávateľa. Tento ukazovateľ je možné sledovať u viacerých skupín zamestnancov v závislosti od výšky príjmu, počtu detí, rodinného stavu, či pracovného pomeru. Platby do 2. piliera sa nepovažujú za daň alebo odvod (viď appendix).

V roku 2010 je možné oproti predošlému roku pozorovať opačný trend v zaťažení práce, keď až v **22 krajinách OECD došlo k nárastu daňovo-odvodového zaťaženia** jednotlivca s príjmom na úrovni priemernej mzdy. Vo väčšine prípadov však šlo len o mierny nárast. Napriek tejto skutočnosti **OECD neodporúča ďalšie zvyšovanie daní z príjmov a ani odvodov** (viď BOX 1).

BOX 1: Odporúčanie OECD ohľadom zvyšovania daní

„Výška daní z príjmov a odvodov je kľúčovým faktorom pri rozhodnutiach firiem zvyšovať zamestnanosť a zároveň výrazne pôsobí na ochotu jednotlivcov ísť pracovať. Preto ako súčasť úsilia o obnovu udržateľnosti verejných financií a ekonomického rastu, by **vlády jednotlivých krajín mali zvážiť presun daňového mixu od priamych k nepriamym daniam** (napr. aj zvýšením dane z nehnuteľností). Ďalšou možnosťou je uprednostniť rozširovanie základu dane cez elimináciu daňových výdavkov (t.j. rôznych oslobodení a výnimiek) u DPH a DPFO pred zvyšovaním sadzieb u DPFO a sociálnych odvodov.“

Aj napriek nárastu daňovo-odvodového zaťaženia vo väčšine krajín, priemer OECD medziročne poklesol o 0,1 p.b., čo je z výraznej časti spojené s prístupím nových členov do OECD (Čile,

¹ Pre porovnateľnosť údajov sa používa jednotná definícia priemernej mzdy podľa odvetvovej klasifikácie ekonomických činností – NACE Rev. 2. Kalkulácia priemernej mzdy podľa tejto definície zahŕňa pracovníkov pracujúcich v ťažobnom priemysle, priemyselnej výrobe, stavebníctve, veľkoobchode a maloobchode, oprave motorových vozidiel, ubytovacích a stravovacích službách, informáciách a komunikačných službách, doprave, finančných činnostiach, odborných a technických činnostiach, administratívnych službách, obchode z nehnuteľnosťami a pri výrobe a rozvoze elektriny, plynu, a vody (t.j. sektory B-N podľa NACE Rev. 2).

*Taxing Wages 2009/2010
OECD, 11.5.2011*

*Daňový klin je rozdiel
medzi cenou práce a čistou
mzdou*

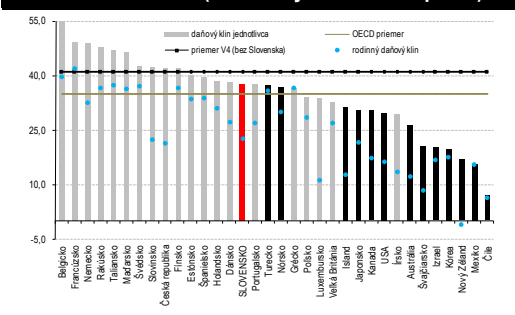
*OECD odporúča znížiť
priame dane (vrátane
odvodov) na úkor
nepriamych (vrátane dane
z nehnuteľností)*

Daňový klin jednotlivca dosahuje úroveň 37,8%...

...a je nad priemerom OECD (34,9%)

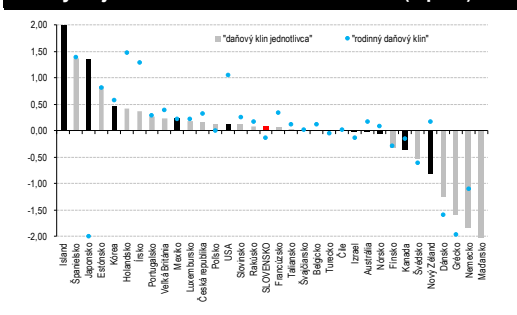
Estónsko, Izrael a Slovinsko), ktorí sa podieľali na jeho znížení až o 1 p.b. Medzi krajiny s najväčším daňovým klinom v roku 2010 patrilo Belgicko (55,4%) a Francúzsko (49,3%). Naopak daňový klin v Čile a v Mexiku dosiahol len 7% resp. 15,5%. Najvýraznejšie zmeny v zaťažení práce sa oproti roku 2009 udiali na Islande a v Španielsku, kde vzrástlo o 3,29 p.b. resp. 1,36 p.b., naopak najväčší pokles zaznamenalo Maďarsko (6,65 p.b.), Nemecko (1,84 p.b.) a Grécko (1,58 p.b.). Vo všetkých 3 krajinách boli zároveň v podstatnej miere v posledných rokoch zvyšované nepriame dane prostredníctvom zvýšenia sadzieb DPH². Za zmenou zaťaženia nemusia byť nevyhnutne zmeny v daňovej politike, ale aj vplyv inflácie a rast reálnych miezd (viac v BOXe č. 2 v komentári IFP 2008/07). S daňovým klinom na úrovni 37,8% sa Slovensko nachádza nad priemerom v OECD (34,9%), ale stále pod priemerom v rámci EÚ krajín (21 z 34) v OECD (41,1%).

Graf 1³: Daňové zaťaženie rodiny⁴ a jednotlivca v OECD v roku 2010 (% celkových nákladov práce)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Graf 2³: Medziročná zmena daňového zaťaženia rodiny⁴ a jednotlivca v OECD v roku 2010 (v p. b.)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Zaujímavosťou je, že pri pohľade na jednotlivé súčasti daňového klinu (viac informácií v [Taxing wages](#)) dospejeme k záveru, že jeho zníženie bolo vo väčšine prípadov sprevádzané znížením daní, naopak jeho zvýšenie zvýšením odvodov. Z uvedeného je možné usúdiť, že negatívne zmeny v odvodoch sú pre jednotlivé vlády ľahšie realizovateľné. Dôvodom je pravdepodobne prvok zásluhovosti v odvodoch a s ňou spojené lepšie vnímanie u verejnosti v porovnaní s daňami. Celkový vplyv takýchto opatrení má však menší vplyv na trvalé zlepšenie hospodárenia VF. Uvedené však neplatilo na Slovensku, kde mierne zvýšenie daňového klinu (o 0,08 p.b.) bolo spôsobené neindexovaním nezdaniteľnej časti základu dane (ďalej len „NČZD“).

Nasledujúca tabuľka umožňuje porovnanie zdaňovania miezd na Slovensku v roku 2010 prostredníctvom viacerých indikátorov daňového zaťaženia naprieč viacerými typmi zamestnancov v závislosti od výšky ich príjmu, rodinného stavu či počtu detí:

Zdaňovanie miezd v roku 2010 (indikátory sú vyjadrené v %)								
	J (67%)	J (100%)	J (167%)	J-2 (67%)	D-2 (100%,0%)	D-2 (100%,33%)	D-2 (100%,67%)	D (100%,33%)
Daňový klin								
Priemer OECD	31,3	34,9	39,4	15,7	24,8	26,9	29,7	31,9
Slovensko	34,5	37,8	40,2	21,4	22,6	26,9	31,2	33,5
Marginálny klin*								
Priemer OECD	40,6	43,5	46,6	44,1	43,6	42,9	44,1	42,5
Slovensko	44,4	44,4	42,8	44,4	31,4	44,4	44,4	44,4
Elasticita1**								
Priemer OECD	0,87	0,86	0,85	0,68	0,75	0,78	0,79	0,84
Slovensko	0,85	0,89	0,95	0,71	0,89	0,76	0,81	0,84
Elasticita2***								
Priemer OECD	0,86	0,87	0,88	0,68	0,75	0,78	0,79	0,84
Slovensko	0,85	0,89	0,96	0,71	0,89	0,76	0,81	0,84

šedá ukazuje horšie čísla ako je priemer OECD (oproti roku 2009 zhoršenie relatívnej pozície SR oproti priemeru OECD – súvis s prístupím nových členov)

* vyjadruje prírastok daňového klinu v prípade ak celkové náklady práce rástli marginálne

** percentuálny rast čistého príjmu zamestnanca pri zvýšení hrubej mzdy o 1%

*** percentuálny rast čistého príjmu zamestnanca pri zvýšení ceny práce o 1%

Zdroj: OECD, J=jednotlivec, D=dojčica, počet detí, percentá v zátvorke vyjadrujú väzbu na priemernú mzdu zamestnanca podľa definície OECD

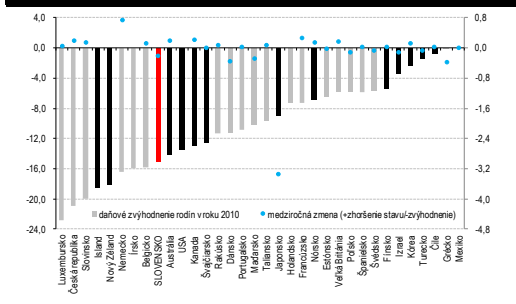
² Nemecko v roku 2007 zo 16% na 19%, Maďarsko v roku 2009 z 20% na 25%, Grécko v roku 2009 z 18% na 20% a zníženú z 5% na 9%.
³ Údaje v grafoch za členské krajiny OECD, ktoré zároveň nie sú členmi EÚ sú zvýraznené čiernou farbou. Graf č.2 v prípade Islandu (3,3 a 5,5 p.b.) a Maďarska (-6,7 a -6,9 p.b.) nezobrazuje extrémne hodnoty zmien daňového klinu jednotlivca a rodiny.
⁴ Pre účely tohto materiálu sa rodinou rozumie rodina s jedným pracujúcim na úrovni 100% priemernej mzdy a dvoma deťmi.

Slovensko patrí medzi 10 krajín v OECD, ktoré najvýraznejšie preferujú rodiny s deťmi pred jednotlivcami

Výrazne nižšiemu daňovo-odvodovému zaťaženiu na Slovensku v roku 2010 v porovnaní s jednotlivcom čelila rodina (s výnimkou jednotlivca s dvoma deťmi). Typickým príkladom rodiny je rodina s dvoma deťmi a jedným pracujúcim rodičom, kde daňovo-odvodové zaťaženie dosiahlo úroveň 22,6%, čo je nižšie ako je priemer v rámci OECD (24,8%). Slovensko sa s úsporou na úrovni 15,1% nákladov práce radí medzi krajiny, ktoré výraznejšie zvýhodňujú rodiny s deťmi. Dôvodom je existencia nároku na NČZD na manželku, daňový bonus a prídavok na dieťa, na ktoré jednotlivec nemá nárok. V roku 2010 sa tento rozdiel oproti jednotlivcom ešte viac prehĺbil (viď graf č.2) a to z dôvodu zmrazenia valorizácie NČZD a indexácie daňového bonusu, na ktorý jednotlivec nemá nárok.

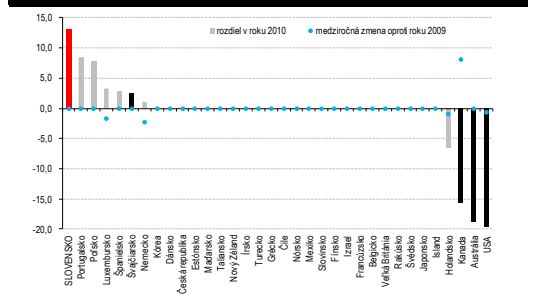
V porovnaní s jednotlivcami všetky krajiny OECD s výnimkou Grécka a Mexika poskytujú daňové výhody pre rodiny s deťmi prostredníctvom rôznych rodinných dávok a daňových zvýhodnení akými sú nezdaniteľné časti a daňové bonusy. Uvedené zvýhodnenia z hľadiska celkového daňovo-odvodového zaťaženia zlepšujú relatívne postavenie rodiny oproti jednotlivcom. V Luxembursku a Česku úspory z daňového zvýhodnenia rodín predstavujú viac ako 20% nákladov práce (viď graf č.3).

Graf 3³: Daňové zvýhodnenie rodiny⁴ v roku 2010 a jeho medziročná zmena (rozdiel medzi daňovým klinom rodiny a jednotlivca, v p.b.)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Graf 4³: Rozdiel medzi marginálnym zdanením rodiny s pracujúcou a nepracujúcou manželkou v roku 2010 a jeho medziročná zmena (v p.b.)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Z pohľadu trhu práce nie je systém podpory rodiny na Slovensku nastavený optimálne

Daňové zvýhodnenie rodín je možné doceliť kombináciou viacerých opatrení, ktoré by však nemali spôsobovať iné neželané účinky. Optimálne nastavenie zvýhodnenia je možné hodnotiť aj porovnaním marginálneho zdanenia (hovorí, koľko z dodatočne zarobenej jednotky príjmu podlieha dani a odvodom) rodiny s pracujúcou a nepracujúcou manželkou (pozri graf č.4). V roku 2010 na Slovensku zaplatila rodina s nepracujúcou manželkou na daniach a odvodoch 31,4% z každého dodatočného zvýšenia príjmu. V prípade ak sa žena rozhodla pracovať, tak z dodatočného príjmu odvieďa 44,4%. **Marginálne zdanenie rodiny s pracujúcou manželkou tak narastie o 13 p. b., čo je aj najviac z krajín OECD. Z uvedeného vyplýva, že podpora rodín v daňovom systéme SR nie je nastavená optimálne, čo spôsobuje existencia NČZD na manželku** (viac o uvedenom probléme v [komentári IFP 2011/13](#)). Naopak, trojica anglosaských krajín USA, Austrália a Kanada výrazným spôsobom motivuje zamestnávanie druhého z manželov, keďže zdanenie rodiny s pracujúcou manželkou je podstatne nižšie.

Medzinárodné porovnanie kúpyschopnosti čistých miezd a nákladov práce

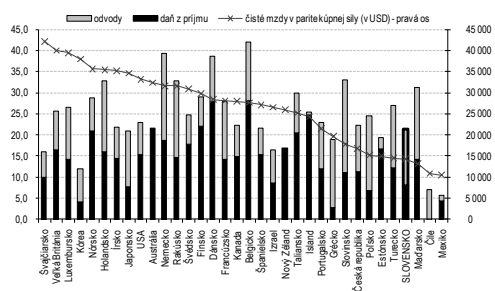
Porovnaním prepočtu priemerných hrubých miezd na priemerné hrubé mzdy v USD v parite kúpnej sily a zaťaženia miezd (suma daní a odvodov zamestnanca na priemernej mzde) dospejeme k záverom o kúpyschopnosti zamestnancov v OECD. Najväčší objem tovarov a služieb si za svoju čistú mzdu dokáže zabezpečiť priemerný Švajčiar, za ktorým nasleduje priemerný Angličan a Luxemburčan. Aj napriek skutočnosti, že v absolútnej výške zaťaženie mzdy priemerného Slováka je 10. najnižšie v OECD, so svojou kúpyschopnou mzdou sa zaraďuje až na jeho chvost, kde horšie na tom je už len občan Maďarska, Čile a Mexika (viď graf č.5).

Uvedenú skutočnosť potvrdzuje aj medzinárodné porovnanie nákladov práce na priemerného zamestnanca, kde je možné konštatovať, že napriek skutočnosti, že **slovenskí zamestnávateľia veľkú časť nákladov práce znášajú vo forme vysokých odvodov, ich celkové náklady práce v absolútnej výške sú piate najvyššie v OECD** (Slovensko 15 063 USD, priemer OECD 44 614 USD), pričom sú zároveň nižšie než je aj priemer ostatných štátov V4 (16 388 USD). Z pohľadu

prílevu investícií na Slovensko je to priaznivá správa pre tie sektory ekonomiky, kde je možné dosiahnuť podobnú produktivitu zamestnancov ako v iných krajinách, napr. v priemysle.

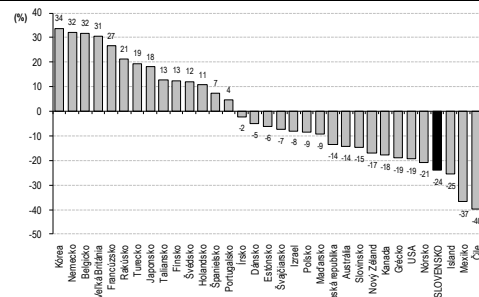
V priemere sú náklady práce na Slovensku približne o 24% nižšie ako naznačuje porovnanie vzťahu produktivity práce a výšky nákladov práce v krajinách OECD (pozri graf č. 6). Neznamená to však nutne automaticky rovnaký priestor na rast miezd, nakoľko porovnanie môžu skresľovať krajiny, u ktorých už v súčasnosti existuje vysoká nerovnováha (mzdy prevyšujú produktivitu a zvyšujú tak priemer).

Graf 5: Dane a odvody zamestnanca v OECD v roku 2010 (% hrubej mzdy v PPP)⁵

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010, prepočty IFP

Graf 6: Vzťah nákladov práce a produktivity zamestnancov v OECD v roku 2009 (v %)⁶

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010, prepočty IFP

Trendy v daňovom zaťažení v rokoch 2000-2009

Daňové zaťaženie v OECD v rokoch 2000 až 2009 merané daňovým klinom kleslo v priemere naprieč všetkými príjmovými skupinami a to najmä z dôvodu realizovaných opatrení v oblasti daní z príjmov. V priemere najviac z realizovaných daňových škrtov ťažili rodiny s deťmi a vo väčšej miere nízkopríjmoví než vysokopríjmoví zamestnanci. Tieto trendy boli najvýznamnejšie v Austrálii, Írsku, Novom Zélande, Švédsku.

Priemerné zmeny v zdaňovaní miezd medzi rokmi 2000 – 2009 podľa jednotlivých príjmových úrovní, počtu detí a rodinného statusu (v p.b.)

rozpätie príjmov	50-250%		50-80%		80-130%		130-180%		180-250%	
status a počet detí	J	J-2	J	J-2	J	J-2	J	J-2	J	J-2
Priemer OECD	-1,4	-2,1	-2,1	-3,9	-1,3	-2,1	-1,2	-1,7	-1,9	-1,9
Priemer EÚ-OECD	-2,0	-2,6	-3,2	-4,7	-2,1	-2,4	-1,7	-2,2	-1,6	-2,2
Priemer non EÚ-OECD	-0,3	-1,2	-0,2	-2,5	0,1	-1,7	-0,2	-0,8	-0,6	-0,5
V3 (V4 bez Slovenska)	-2,3	-2,1	-4,1	-1,2	-2,2	-1,9	-1,8	-3,0	-1,9	-1,9
Slovensko	-5,0	-5,0	-6,5	-4,1	-4,3	-3,0	-4,6	-4,7	-5,0	-6,9
rozpätie príjmov	50-250%		50-80%		80-130%		130-180%		180-250%	
status a počet detí	D	D-2	D	D-2	D	D-2	D	D-2	D	D-2
Priemer OECD	-1,4	-2,1	-2,5	-4,5	-1,6	-2,5	-1,1	-1,6	-1,0	-1,2
Priemer EÚ-OECD	-2,2	-2,6	-3,4	-5,2	-2,5	-2,7	-1,9	-2,2	-1,5	-1,8
Priemer non EÚ-OECD	-0,1	-1,2	-0,8	-3,4	-0,1	-2,1	0,2	-0,6	-0,1	-0,1
V3 (V4 bez Slovenska)	-3,1	-3,1	-4,8	-3,7	-3,7	-2,8	-2,8	-3,3	-2,2	-3,0
Slovensko	-8,1	-8,6	-8,0	-7,9	-9,1	-8,0	-8,2	-8,3	-7,5	-9,5

J=jednotlivec, D=dvojica s jedným pracujúcim, percentá v zátvorke vyjadrujú väzbu na priemernú mzdu zamestnanca

Zdroj: OECD

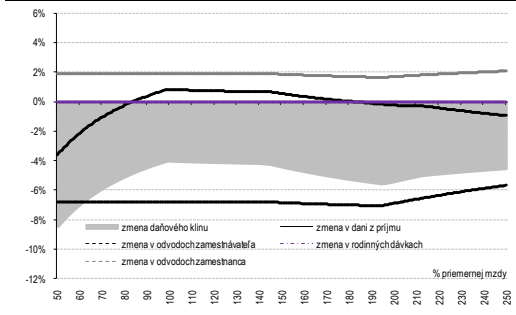
Pre ilustráciu, ktoré zmeny v daňovej a dávkovej oblasti prispeli v poslednej dekáde k celkovému zníženiu daňového zaťaženia práce na Slovensku (meraného prostredníctvom daňového klinu) slúžia nasledujúce grafy. Odvody zamestnávateľa sa znížili z 38,2% na 35,2% a od roku 2005 došlo tiež k vylúčeniu platby do druhého piliera vo výške 9% z daňového klinu, keďže tieto platby sa nepovažujú za dane. Z dôvodu týchto zmien sa daňový klin znížil v priemere o 6,8% z nákladov práce. Zvýšenie odvodu zamestnancov o 2% z nákladov práce je dôsledkom zvýšenia sadzby odvodu z 12% v roku 2000 na 13,4% v roku 2004. Zvýšenie maximálnych vymeriavacích základov

⁵ Priemerné čisté mzdy sú vyjadrené v USD v parite kúpnej sily.

⁶ Graf porovnáva údaje z roka 2009, nakoľko pre rok 2010 nie sú k dispozícii za všetky krajiny údaje o výške HDP na obyvateľa v USD, údaje za Austráliu, Kanadu a Japonsko sú odhadované hodnoty podľa OECD. Zo zorky bolo vylúčené Luxembursko, keďže ide o špecifickú krajinu.

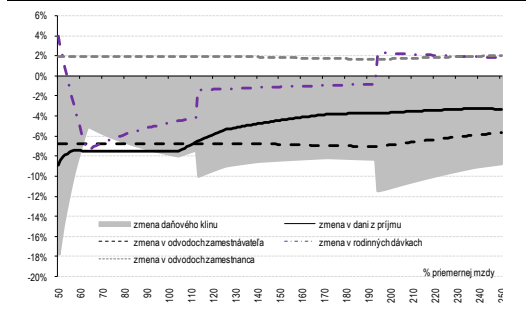
pre platenie odvodov zase prispelo k zhoršeniu relatívnej pozície vysokoprijmových s ostatnými skupinami. Zavedenie jednotnej sadzby dane v kombinácii so zvýšením nezdaniteľných častí základu dane relatívne vyjadrených k priemernej mzde spôsobilo zníženie daňového zaťaženia nízkoprijmových a vysokoprijmových naopak zhoršilo postavenie strednej vrstvy. Zavedenie daňového bonusu, ktorý na rozdiel od odpočítateľnej položky na dieťa znižuje daňovú povinnosť ešte viac zvýhodnilo zdaňovanie rodín v porovnaní s jednotlivcom. Naopak zjednotenie výšky príspevku na dieťa z dvoch úrovní prispelo k zvýhodneniu vysokoprijmových rodín v porovnaní s ostatnými skupinami.

Graf 7: Zmena daň. klinu jednotlivca medzi rokmi 2000 - 2009 na jednotlivých úrovniach príjmu (v p.b.)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Graf 8: Zmena daňového klinu rodiny³ medzi rokmi 2000 - 2009 na jednotlivých úrovniach príjmu (v p.b.)

Zdroj: OECD; Taxing Wages 2009/2010

Appendix

Povinné nedaňové platby ako 2. pilier sa nerátajú do daňového klinu

Kalkulácie a medzinárodné porovnania daňového zaťaženia a nákladov práce podľa metodiky OECD v publikácii „Taxing wages“ nezahŕňajú tzv. povinné nedaňové platby. Povinné nedaňové platby predstavujú dodatočne zaťaženie práce pričom ich výraznejší efekt na zaťaženie práce je možné nájsť v Austrálii, Čile, Islande, Izraeli, Taliansku, Mexiku, Holandsku, Nórsku, Poľsku, Švajčiarsku a aj na Slovensku. Ide o povinné platby, ktoré však nie sú považované za dane, pretože neplynú vláde, ale napr. súkromne spravovaným penzijným fondom. Viac informácií o týchto "povinných nedaňových platbách" je možné nájsť v BOXe č.1 v [komentári IFP 2010/04](#) resp. v [daňovej databáze OECD](#).

Upozornenie:

Materiál prezentuje názory autorov a Inštitútu finančnej politiky, ktoré nemusia nutne odzrkadľovať oficiálne názory Ministerstva financií SR. Cieľom publikovania komentárov Inštitútu finančnej politiky (IFP) je podnecovať a zlepšovať odbornú a verejnú diskusiu na aktuálne ekonomické témy. Citácie textu by sa preto mali odkazovať na IFP (a nie MF SR), ako autora týchto názorov.